

Siste Danse

- Stiftelse for bevaring av biologisk mangfold

Ekstrakt

Siste Sjanse har våren 2006 foretatt en viltkartlegging i Enebakk kommune. Arbeidet har bestått av innhenting og sammenstilling av eksisterende informasjon samt noe nytt feltarbeid. All viltinformasjon er innlagt i databasen Natur2000. Totalt er 116 objekter avgrenset, hvorav 15 vurderes som svært viktige, 46 som viktige og 55 som registrert viltområde. Rapporten gir en summarisk oversikt over metode og resultater.

Nøkkelord

Enebakk
Rødlistearter
Viltkartlegging
Viltområder
Vilt

Siste Sjanse – notat 2006-3

Tittel

Viltkartlegging i Enebakk kommune.

Forfatter

Sigve Reiso

Dato

15. august 2006

Antall sider

12

Økonomisk støtte

Prosjektet er finansiert av Enebakk kommune og Fylkesmannen i Oslo og Akershus, miljøvernavdeling.

Siste Sjanse Oslo-kontor: Maridalsveien 120, 0461 OSLO
Telefon 22 71 60 95. E-post: sigve@sistesjanse.no

Nettadresse: www.sistesjanse.no

Forord

Arbeidet som beskrives av denne rapporten kom i stand etter avtale mellom Stiftelsen Siste Sjanse og Åsmund Jahr i Enebakk kommune. Oppdraget omfatter viltkartlegging, her under innsamling og systematisering av eksisterende informasjon og noe nytt feltarbeid.

Vi takker for godt samarbeid med Åsmund Jahr. Takk til alle som har bidratt med informasjon, særlig til Arve Rustad, Roar Myhre, Harry Skaarud, Cato Hultmann, Per Ragnar Nygaard og Walter Svarthol som stilte opp på en ”intervju kveld” 06.04.2006 på kommunehuset.

Feltarbeid ble gjennomført i perioden april til juni av Sigve Reiso, Terje Blindheim, Øystein Røsok og Kjell Magne Olsen. Sammenstilling av data, digitalisering og rapportering er gjennomført av Sigve Reiso.

Oslo, 15. august 2006

Sigve Reiso
Stiftelsen Siste Sjanse

Sammendrag

Oppdraget omfatter kartlegging av vilt, her under innsamling og systematisering av eksisterende informasjon og noen egne feltundersøkelser, i Enebakk kommune. Kartlegging og verdisetting er, med noen modifikasjoner, utført etter "Vilthåndboka" (DN-håndbok 11).

Totalt inneholder materialet 105 flater, 5 punkter og 6 linjer.

Av de 116 objektene (flater, punkter og linjer), er 15 vurdert som svært viktige viltområder, 46 som viktige viltområder og 55 som registrerte viltområder. Leveområder for 19 rødlistearter inngår i dataene.

Denne rapporten dokumenterer arbeidet og gir et overordnet overblikk over datafangsten.

Innholdsfortegnelse

FORORD	2
SAMMENDRAG	3
INNHALDSFORTEGNELSE	4
1. BAKGRUNN, MATERIALE OG METODE	5
1.1. GENERELT	5
1.2. METODE OG AVGRENSNINGER	5
1.3. VERDISSETTING OG SAMMENVEIING AV ARTER OG FUNKSJONSOMRÅDER	5
1.4. VIKTIGE OG SVÆRT VIKTIGE VILTOMRÅDER	6
1.5. KODING OG SORTERING AV INFORMASJON OVERFØRT TIL KOMMUNEN	6
2. RESULTATER	8
2.1. OPPSUMMERING	8
2.2. RØDLISTEARTER	8
2.3. TREKKVEIER	9
4. LITTERATUR	10
VEDLEGG 1: RØDLISTEKATEGORIER	12

1. Bakgrunn, materiale og metode

1.1. Generelt

Målsettingen med prosjektet har vært å framskaffe oppdatert viltinformasjon for Enebakk kommune, og systematisere denne i henhold til nasjonale retningslinjer for digital arealinformasjon. Grunnlagsdata (bl.a. gamle viltkart) har vært kvalitetskontrollert, og intervjuer har vært foretatt. Våren 2006 har tre studenter fra Universitetet for miljø- og biovitenskap foretatt en parallell viltkartlegging i sørvestre deler av kommunen (Bredesen m.fl.2006). Dette arbeidet har gitt mye ny informasjon til viltkartet i deler kommunen. Noe nytt feltarbeid har også vært gjennomført av Siste Sjanse ved naturtypekartlegging i 2003 (Olsen 2004) og i 2006 (ca 5 dagsverk), både som ren viltkartlegging og i sammenheng med kvalitetssikring av Miljøregistreringer i skog (MIS). Arter med viltvekt har vært prioritert lagt inn i kommunens viltbase.

1.2. Metode og avgrensninger

Spillende ("krekssende") åkerrikser og nøyaktig stedfestede rovfuglreir er digitalisert som punkter. Trekkveier er digitalisert som linjer. Annen informasjon er digitalisert som flater. Informasjon om hekkeplasser for rovfugl hvor eksakt reirplassering ikke er kjent, er altså knyttet til flater. I slike tilfeller er det sterkt ønskelig med nytt feltarbeid for å avklare eksakt lokalisering. Leveområder for åkerrikse er vanskelig å knytte til flater på en forvaltningsrelevant måte. Oftest forblir hekkestatus på lokaliteter med spillende åkerrikser uvisst, da reir er vanskelig å finne. Dessuten varierer riksenes bruk av ulike åkre år for år, etter hva som dyrkes her. Dette er grunnen til at krekssende åkerrikser kun er punktfestet.

Viltkartleggingen følger i hovedsak metode beskrevet i DN-håndbok 11 (Direktoratet for Naturforvaltning 1996). Det hersker flere mulige praksiser for kartfesting av arters funksjonsområder. I noen tilfeller er avgrensningen "naturlig", og kan vanskelig gjøres på forskjellige måter. Dette gjelder f.eks. raste- og hekkeområder for våtmarksfugler i næringsrike innsjøer. I andre tilfeller, som for leveområder til hakkespetter og spurvefugler i gamle eller rike skogtyper, er det ikke opplagt hvordan grensene for artens antatte funksjonsområde skal trekkes. I vår tilnærming til denne problematikken har vi valgt å knytte observasjonene til arealer med tilgjengelig habitat, i stedet for å operere med snevre flater eller punktfestinger av hekkelokaliteter for arter som bytter reir tre hvert år (hakkespetter, spurvefugler). Vår praksis betyr i mange tilfeller utfigurering av større enheter enn vanlig i en viltkartlegging. Metoden går noe lengre enn DN-håndbok 11 antyder m.h.p. å antyde leveområder for ulike viltarter. Vi har høstet generell aksept og anerkjennelse for denne metoden hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Miljøvern avdelingen.

1.3. Verdisetting og sammenveining av arter og funksjonsområder

Direktoratet for Naturforvaltning (DN) har i DN – håndbok 11 ("Vilthåndboka") (Direktoratet for Naturforvaltning 1996) gitt en oversikt over hvilke arter og funksjonsområder som anbefales registrert i kommunale viltkartlegginger. De ulike funksjonsområdene som anbefales kartlagt er tildelt en verdi i form av en *viltvekt* fra 1 (laveste) til 5 (høyeste). Dette vektallet bygger på en skjønnsmessig vurdering av artens verdi/status, funksjonsområdets betydning for arten og trusselnivået mot artens funksjonsområde. Med unntak av noen arter

som alltid skal gis høy vekt, gir DN kun retningslinjer. Disse retningslinjene er gitt som et anbefalt spenn (ramme) for viltvekt. F.eks. er leveområde for padde plassert i viltvekt 1-3. Det er opp til Miljøvernavdelinga hos Fylkesmannen å bestemme hvor, innenfor dette spennet, artene og funksjonsområdene skal plasseres regionalt. I Enebakk har vi ikke justert viltvekten for hver enkelt art/informasjon.

Verdisetting av viltområder skjer etter håndboka ved en summering/veiing av verdien (vekttallene) for funksjonsområdene for viltartene som er registrert. Resultatet er et vektsumkart med viltområder av ulik verdi. DN-håndbok 11 (Direktoratet for Naturforvaltning 1996) foreslår at justert vektsum 1 gir status "registrert viltområde", justert vektsum 2-3 gir "viktige viltområder" og justert vektsum >3 gir "svært viktige viltområder". DN-håndbok 11 spesifiserer i detalj hvordan denne overlageringsanalysen kan gjennomføres. Dersom en skal framstille et meningsfullt kart hvor områdeverdier er avledet direkte fra vektsommer, bør en ha tilgang på nøyaktige og oppdaterte opplysninger om forekommende arter og deres områdebruk. I Enebakk eksisterer ikke gode nok grunnlagsdata til at resultatet av en overlageringsanalyse gir et kart som gjenspeiler viktige viltområder. Vi har derfor foretatt en manuell vurdering av områdenes verdi og avgrensning på grunnlag av registreringer og vår vurdering av tilgjengelig habitat og kvalitetene i landskapet for øvrig.

Alt i alt må en bruke et faglig skjønn når en skal vurdere hvor "tung" eller "lett" en art er i viltsammenheng. I viltkartleggingen i Enebakk er denne vurderingen nedfelt i lokalitetsverdien.

1.4. Viktige og svært viktige viltområder

I de viktige og svært viktige viltområdene skal viltinteressene ha avgjørende betydning for arealforvaltningen. Det er ikke ønskelig med (tunge) tekniske inngrep eller storskala-forstyrrelser i slike områder, dersom slike inngrep vil redusere viltartenes muligheter til bruk av området. Fragmentering bør unngås, etter som størrelsen er en viktig kvalitet ved de fleste viltområdene. Dersom det utøves landbruk, skal utøveren ta spesielle vilthensyn. Grunneier bør ha en dialog med viltmyndigheter, slik at inngrep i størst mulig grad kan utføres på en viltvennlig måte. Det er ingen skarpe grenser mellom viktige og svært viktige områder. De svært viktige har vanligvis flere viktige viltforekomster (og med høyere viltvekt) enn de viktige.

Det er ønskelig at viltområdene som er prioritert som viktige og svært viktige, dekker et tverrsnitt av kommunens naturlig forekommende hovednaturtyper.

1.5. Koding og sortering av informasjon overført til kommunen

All informasjon er innlagt i databaseverktøyet Natur2000, og alle objekter er digitalisert i ArcView. Digital informasjon i form av kartverk og egenskapstabeller er prosjektets primære sluttprodukt.

Konsulenten har gjort enkelte strategiske valg i forhold til registreringsmetode (se 1.2). En konsekvens av dette er at flere viltarter kan være knyttet til det samme viltområdet (flate, linje eller punkt), og at polygonene fokuserer på forvaltningsrelevante enheter i større grad enn nøyaktig stedfesting av registreringsinformasjon. Informasjon om de verdiklassifiserte

viltområdene er knyttet til digitaliserte flater/linjer/punkter som er overført til kommunen og fylkesmannen i følge med en artsliste, der all artsinformasjon er systematisert. All koding av informasjon følger SOSI-standard.

2. Resultater

2.1. Oppsummering

Oppsummerende tall fra kartleggingen i kommunen er gjengitt i tabell 1. Betegnelsen ”objekt” eller ”viltobjekt” omfatter både flater, punkter og linjer.

Tabell 1: Oppsummering fra viltkartleggingen i Enebakk kommune, 2006. Med viltobjekt menes alle flater, linjer og punkter som inngår i materialet.

Antall viltobjekter	116
Svært viktige objekter	15
Viktige objekter	46
Flater	105
Linjer	5
Punkter	6
Antall viltposter registrert	344
Antall viltposter rødlistet	76

2.2. Rødlistearter

I dette avsnittet gis en summarisk oversikt over informasjon om rødlistet vilt som inngår i viltkartleggingen i Enebakk kommune. Tabell 2 oppsummerer dataene.

Av Norges 4 rødlistede amfibiearter, er tre arter registrert i kommunen; liten salamander, stor salamander og spissnutefrosk. De to salamanderartene finnes i mange dammer i kommunen, særlig gjelder dette liten salamander med 26 lokaliteter. Amfibier i kulturlandskapet er kartlagt gjennom et regionalt prosjekt (Strand 1996) og i forbindelse med naturtypekartlegging i kommunen (Olsen 2004) og bør regnes som relativt godt kartlagt i kommunen. Amfibielokaliteter i skoglandskapet er derimot lite undersøkt.

Av de 55 fuglearter som er oppført på den norske rødlista (Direktoratet for Naturforvaltning 1999) er 14 av artene registrert på viltkartet i Enebakk kommune (tabell 2). Dette gjelder områder der hekking/ungling er påvist/sannsynlig, eller som leveområder. Enkelte arter er bare observert som sporadiske gjester, helst på trekk.

Skogdue, smålom, storlom, vendehals, hønsehauk, fiskeørn, dvergspett og vepsevåk har etter alt å dømme faste hekkebestander i kommunen, mens åkerrikse er mer ustabil eller sporadiske som hekkefugl. Trane, sangsvane, sædgås, lappfiskand og lerkfalk er trolig mer sporadiske gjester under trekk.

Mange tidligere kjente hekkeplasser for fiskeørn fra tidligere viltkart er utelatt i det nye oppdaterte viltkartet. Dette skyldes i første rekke ny informasjon om at hekkeplassene ikke lenger er i bruk. På bakgrunn av dette kan det virke som om antall hekkende par i kommunen har gått kraftig tilbake de siste 10-20 årene. Fiskeørn ses riktignok relativt hyppig på fødesøk i de store vannene i kommunen, så det er stor sannsynlighet for at det hekker flere par i

kommunen enn det vi per i dag kjenner til. Nye systematiske undersøkelser bør foretas for å følge utviklingen i bestanden i kommunen.

På den norske rødlista finner vi 9 arter av flaggermus. To av disse, langøreflaggermus og storflaggermus er registrert fra kommunen. Generelt er flaggermus dårlig kartlagt i kommunen og bør prioriteres ved supplerende undersøkelser.

Tabell 2: Viltarter på den norske rødlista (Direktoratet for Naturforvaltning 1999) som inngår i viltkartleggingen i Enebakk kommune.

Rødlistearter	Vitenskapelig navn	RL-Kategori	Ant. obs
Stor salamander	<i>Triturus cristatus</i>	Direkte truet (E)	5
Liten salamander	<i>Triturus vulgaris</i>	Sårbar (V)	26
Spissnutet frosk	<i>Rana arvalis</i>	Sjelden (R)	1
Smålom	<i>Gavia stellata</i>	Hensynskrevende (DC)	4
Storlom	<i>Gavia arctica</i>	Hensynskrevende (DC)	3
Sangsvane	<i>Cygnus cygnus</i>	Sjelden (R)	3
Sædgås	<i>Anser fabalis</i>	Hensynskrevende (DC)	1
Lappfiskand	<i>Mergus albellus</i>	Sjelden (R)	1
Vepsevåk	<i>Pernis apivorus</i>	Hensynskrevende (DC)	2
Hønsehauk	<i>Accipiter gentilis</i>	Sårbar (V)	2
Fiskeørn	<i>Pandion haliaetus</i>	Sjelden (R)	9
Lerkefalk	<i>Falco subbuteo</i>	Sjelden (R)	1
Åkerrikse	<i>Crex crex</i>	Direkte truet (E)	4
Trane	<i>Grus grus</i>	Bør overvåkes (DM)	3
Skogdue	<i>Columba oenas</i>	Sårbar (V)	3
Vendehals	<i>Jynx torquilla</i>	Sårbar (V)	2
Dvergspett	<i>Dendrocopos minor</i>	Hensynskrevende (DC)	3
Storflaggermus	<i>Nyctalus noctula</i>	Sjelden (R)	1
Langøreflaggermus	<i>Plecotus auritus</i>	Bør overvåkes (DM)	2
Tot			76

2.3. Trekkveier

Av de totalt 6 trekkveiene som inngår, er 3 kategorisert som trekkveier for elg, mens 3 er kategorisert som trekkveier for rådyr. Det er i kartleggingen fokusert på trekkområder over vei i områder med mye fallvilt.

Foruten trekkveiene, er det ikke figureert ut andre funksjonsområder for hjortedyr. Dette er en vesentlig forskjell fra det tidligere viltkartet, der store arealer er figureert som som leveområder og vinterbeite for elg og rådyr. I dagens viltsituasjon, anser ikke forvaltningen det som særlig relevant å utfigurere slike arealer.

4. Litteratur

Denne lista refererer litteratur som er henvist i denne rapporten og direkte til naturtypebeskrivelsene i Natur2000-basen for kommunen.

- Asplund T. 2000. Vannskikjøring på Mjær. Konsekvenser for fuglelivet. En oppfølging til undersøkelsen fra 1995. NOF Oslo og Akershus.
- Bredesen K. A., Nesland A. B., Pedersen B. E. 2006. Viltkartlegging i Enebakk kommune. Prosjektoppgave i Praktisk naturforvaltning (NATF 301). Universitetet for miljø- og biovitenskap Institutt for naturforvaltning.
- Brekken, H. 1997. Enebakk kommuneskoger; forslag til flerbruksplan.
- Dale S., Andersen G.S., Eie K., Bergan M. og Stensland P. 2001. Guide til fuglelivet i Oslo og Akershus. - Norsk Ornitologisk Forening, Avdeling Oslo og Akershus. 362 s.
- Direktoratet for Naturforvaltning, 1996. Viltkartlegging. - DN-håndbok 11, 112 s.
- Direktoratet for Naturforvaltning, 1999. Nasjonal rødliste for truede arter i Norge 1998. DN-rapport 1999-3. 161 s.
- Håpnes A. og Bendiksen E. 1993. Naturregistreringer i skogbestand i Oslo kommunes skoger. - Rapport til Flerbruksplanutvalget for Oslo kommunes skoger. 164+11 s.
- Isaksen, K. 2005. Kartlegging av utvalgte viltarter i Sørkedalen i Oslo og i Oslo kommunes skoger. Strix Miljøutredning, rapport 2/2005.
- Klann M. 2003. Nok et vellykket flaggermuskurs (Lyseren i Enebakk, 4.-6. juli 2003). - http://www.zoologi.no/flmus/flm_ku03.htm (artikkelen vil også publiseres i Fauna nr. 1/2003).
- Norsk hekkefuglatlas. 2006. Lokalisert på Internett 3.5.2006: <http://www.fugleatlas.no/>
- Olsen K.M. (red.) 1996. Kunnskapsstatus for flaggermus i Norge. - Norsk Zoologisk Forening. Rapport 2. 210 s.
- Olsen, K. M. 2004. Kartlegging og verdivurdering av naturtyper og biologisk mangfold i Enebakk kommune. . Siste Sjanse-rapport 2004-2.
- Strand L.Å. 1996. Dammer i Follo. En undersøkelse av dammer i kulturlandskapet, med hovedvekt på amfibier. - Akershus fylkeskommune/Follorådet 1996. 38 s. + app.

Personlige meddelelser:

Lista under gjengir navnene til observatører for viltinformasjon i Natur2000-basen for kommunen:

Anne Bjørg Nesland
Arnodd Håpnes
Arve Rustad
Bjørn Erik Pedersen
Bjørn Samuelsen
Cato Hultmann
Harald Brekken
Harry Skaarud
Kjell Isaksen
Kjell Magne Olsen
Kjersti Ane Bredesen
Leif Åge Strand
Magne Klann
Mette Klann
NOF-medlemmer
Norsk Zoologisk Forening
Per Ragnar Nygaard
Roar Myhre
Rune Askvik
Rune Solvang
Sigve Reiso
Stein K. Martinsen
Terje Blindheim
Walter Svarthol
Øystein Røsok
Åsmund Jahr

Vedlegg 1: Rødlistekategorier

Rødlistekategorier i følge siste utgave av den norske rødlista (Direktoratet for Naturforvaltning 1999).

Forkortelse	Betegnelse	Definisjon
Ex	Utryddet	Arter som ikke har vært registrert i naturen de siste 50 åra. Antatt utryddede arter (forsvunnet for mindre enn 50 år siden) angis med Ex?
E	Direkte truet	Arter som er direkte truet og som står i fare for å bli utryddet i nærmeste framtid dersom de negative faktorene fortsetter å virke.
V	Sårbar	Sårbare arter med sterk tilbakegang, som kan gå over i gruppen direkte truet dersom de negative faktorene fortsetter å virke.
R	Sjelden	Sjeldne arter som ikke er direkte truet eller sårbare, men som likevel er i en utsatt situasjon pga. liten bestand eller med spredt og sparsom utbredelse.
DM	Bør overvåkes	Kategorien omfatter arter som har gått tilbake, men som ikke regnes som truet. For disse artene er det grunn til overvåkning av situasjonen.
DC	Hensynskrevende	Hensynskrevende arter som ikke tilhører kategori E, V eller R, men som pga. tilbakegang krever spesielle hensyn og tiltak.

I tillegg tilkommer *ansvarsartene*. Ansvarsart er ingen truetetskategori, men er ment som et supplement til rødlisten. Listen over ansvarsarter skal dekke arter som bl.a. har en relativt stor andel av totalbestanden innenfor landets grenser, og som Norge derfor har et spesielt stort forvaltningsansvar for.

